

Bör vi provocera mer?

När jag skriver ledare för *Ekonomisk Debatt*s första nummer 2018 gör jag det på en kreativt uttolkad deadline som också är första advent. Det innebär att jag gör det i nära samband med sexårsdagen av att jag gick in i rollen som dekan för Ekonomihögskolan i Lund, en roll som inte gjort mig mindre intresserad av nationalekonomi men som gjort mig till mer av en lekman och som också gett vissa nya infallsvinklar.

En infallsvinkel som präglas av mitt dagliga värv men som många av oss stängas med på olika sätt gäller det som vi kallar genomslag, eller på modern svengelska, *impact*, inom och bortom forskarsamhället.

När det gäller inomvetenskapligt genomslag kan nationalekonomin nog sägas vara framsynt; ett fokus på citeringar och publikationskvalitet mätt med *impact*-faktorer som ett viktigt inslag är i linje med vad de mest tongivande aktörerna som rankar universitet ser som viktigt. Detta torde vara en styrka för ämnet oavsett hur man ser på den långt drivna – möjligen alltför långt drivna – fokuseringen på bibliometriska mått i allmänhet och absoluta topptidskrifter i synnerhet.

När det gäller genomslag bortom forskarsamhället är en intressant ingång nationalekonomers synlighet i allmän debatt. Det sägs ofta att statsvetare successivt tagit över i tv-sofforna, och det gjorde mig därför på ett genuint, om än behärskat, sätt glad och stolt när jag härom veckan träffade en tämligen oberoende observatör med statsvetarbakgrund som framhöll nationalekonomers framgång i att vara närvarande i policyfrågor och som i sammanhanget framhöll Ekonomistas.

En sådan observation kastar ett välförtjänt positivt strålkastarljus på de individer som engagerar sig på detta sätt och det finns utan tvekan en grupp nationalekonomer – de som jobbar med Ekonomistas, de som bidrar till och deltar i arbetet med *Ekonomisk Debatt* och andra – som på ett mycket förtjänstfullt sätt bidrar till en saklig och evidensbaserad diskussion i policyfrågor. Men den väcker också två frågor: Gör vi som på olika sätt påverkar drivkrafter för aktiva nationalekonomer vad vi bör göra för att främja och uppmuntra detta och – mer spekulativt men helt allvarligt menat – finns det en risk att vi i arbetet med att nå genomslag är så trogna sakligheten att budskapet förblir ohört?

Låt mig börja med den första frågan där mitt svar är nej. De drivkrafter som normer, regler och pragmatisk hantering av karriär- och belöningsstrukturen skapar är på det hela taget svaga vad gäller att driva på strävan efter genomslag utanför vetenskapssamhället. Framför allt är de svaga i ett

LEDARE

sammanhang där kraven på och konkurrensen i vetenskaplig meritering skärps och där pedagogisk meritering successivt får mer av den tyngd den förtjänar. Även om aktivitet i form av populärvetenskap, utredningsarbete och medverkan i offentlig debatt har ett klart markerat värde, och rent av har uppvärderats över tid, håller denna uppvärdering inte jämn takt med de skärpta kraven i övrigt.

Vad kan vi då göra bortom att uttrycka intention och viljeriktning i högtidstal och i denna typ av texter? Min erfarenhet av i sammanhanget både goda och dåliga exempel är att vi kan göra något men att det är både mödosamt och otacksamt. Det är först när vi både uttrycker krav och meriteringsgrunder kring aktiviteter som skapar genomslag utanför vetenskapssamhället *och* är beredda att driva dessa krav i ärenden där avvägningen är svår – dvs när det blir tydligt att bästa vetenskapliga meritering inte alltid vinner – som vi kan åstadkomma en verklig uppvärdering av sådana aktiviteter.

Sedan är det givetvis så att det som görs och sägs kring tjänster och karriärer på olika nivåer inom lärosäten och på andra ställen bestäms av krafter som kommer utifrån. Vid de ekonomi- och handelshögskolor som arbetar med ackreditering hos AACSB och EFMD kommer handfasta krav den vägen. Men strömningarna är bredare än så och alla lärosäten måste förhålla sig till en starkare tonvikt på genomslag och samverkan, uttryckt i den senaste forskningspolitiska propositionen. Den mest handfasta förändringen den vägen är att en del av de forskningsmedel som kommer direkt till lärosätena från budgeten för 2018 fördelas baserat på indikatorer på lärosätenas aktiviteter och framgångar när det gäller samverkan. Arbetet med att klargöra hur detta ska ske pågår, och hanteringen i den senaste statsbudgeten är uppenbarligen ett provisorium, men vi vet som nationalekonomer att dessa drivkrafter kommer att sippra ner genom systemet.

Låt mig sedan fortsätta med den andra, mer spekulativa, frågan: Är de av oss som agerar i debatten stundom för sakliga för ämnets bästa? Denna fråga har sin bakgrund dels i en allmän och i och för sig föga originell tankegång om att man behöver höja rösten för att höras i bruset, dels i min kunskap om de mycket ambitiösa utvärderingar av genomslag som görs inom det brittiska REF-systemet (*Research Excellence Framework*), där det är ett kriterium att forskning *faktiskt påverkat* policy. Man kan ha synpunkter på detta, men det är ett faktum.

Låt mig här i stället sympatisera med ingångar i samhällsdebatten från två personer som är/har varit verksamma vid Nationalekonomiska institutionen i Lund samtidigt som jag. Det första exemplet är Bo Söderstens myntande av uttrycket ”närande och tärande” för å ena sidan personer verksamma inom privat sektor och å andra sidan personer försörjda via offentliga medel, antingen avlönade eller mottagare av transfereringar. Den uppenbart onyanserade hopslagningen av de två senare kategorierna tillsammans med språkbruket i sig väckte fullt begriplig upprördhet, men uttrycket hjälpte av allt att döma till att lyfta en diskussion om den offentliga sektorns bärkraft. Det andra är Anne-Marie Pålssons start av pigdebat-

ten – ett uttryck som myntades av hennes opponenter när hon presenterade förslag om avdrag för hushållstjänster, bör tilläggas – som av allt att döma starkt bidragit till att vi i dag har ett system med skattereduktion för hushållsnära tjänster. Dessa exempel är inte bara illustrativa i allmänhet utan också relevanta därför att jag i yngre år hade beskäftiga synpunkter i båda fallen. När jag tittar tillbaka ser jag att jag gjorde det lätt för mig. Det finns ett värde i att gå lite utanför ramarna.

Den andra frågan har inget svar och den handlar givetvis på intet sätt om att ifrågasätta det mödosamma arbete det innebär att försöka få spridning av nyanserade synpunkter i dagens medieklimate. Men jag säger till mig själv att jag ska vara lite mindre petimäta nästa gång jag ser en nationalekonom som gör en poäng genom att provocera.

Fredrik Andersson